

HUDUDLAR RIVOJLANISHIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH UCHUN XAVFSIZLIK MEXANIZMINING NAZARIY VA METODOLOGIK TAMOYILLARI

Xalilov Nurullo Xamidillayevich

“University of economics and pedagogy” NOTM

“Iqtisodiyot” kafedrası professori

E-mail: xalilovnurullo@mail.ru

Tel.: +998 91 291 46 46

Annotatsiya

Mazkur maqolada hududlar rivojlanishida korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiluvchi xavfsizlik mexanizmining nazariy-metodologik asoslari tadqiq etildi. Tadqiqotda joylashuv ustunligi, resurs yondashuvi, dinamik qobiliyatlar va risk-menejment konsepsiyalari qiyosiy tahlil qilindi. Ularning o‘zaro bog‘liqligi asosida tizimlilik, profilaktik yo‘nalganlik, moslashuvchanlik va o‘lchanadigan natijadorlik tamoyillari shakllantirildi. Xalqaro standartlar, raqobatbardoshlik indeksleri hamda O‘zbekistonning rasmiy statistik ma‘lumotlari nazariy xulosalarni asoslash uchun qo‘llanildi. Olingan natijalar xavfsizlik mexanizmini maqsad, element, funktsiya va ko‘rsatkichlar zanjiri asosida qurish korxona faoliyati uzluksizligini ta‘minlash, resurs bazasini mustahkamlash va hududiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilganini ko‘rsatdi. Taklif etilgan yondashuv boshqaruv qarorlarini tizimlashtirish va hududiy sanoat siyosatini korxona darajasidagi amaliyot bilan uyg‘unlashtirish uchun ishonchli ilmiy asos yaratdi hamda natijalarni amaliy monitoring tizimlariga tatbiq etish imkoniyatini kengaytirdi.

Kalit so‘zlar: xavfsizlik mexanizmi, raqobatbardoshlik, hududiy rivojlanish, risk-menejment, dinamik qobiliyatlar, resurs yondashuvi, monitoring, sanoat siyosati.

Аннотация

В статье были исследованы теоретико-методологические основы механизма безопасности, направленного на повышение конкурентоспособности предприятий в развитии регионов. В исследовании были сопоставлены теория территориальных преимуществ, ресурсный подход, концепция динамических способностей и риск-менеджмент. На основе их взаимосвязи были сформированы принципы системности, профилактической направленности, адаптивности и измеримой результативности. Международные стандарты, индексы конкурентоспособности и официальные статистические данные Узбекистана были использованы для обоснования теоретических выводов. Полученные результаты показали, что построение механизма по цепочке «цель - элемент - функция - показатель» способствовало обеспечению непрерывности деятельности предприятий, укреплению ресурсной базы и повышению региональной конкурентоспособности. Предложенный подход создал научную основу для систематизации управленческих решений и согласования региональной промышленной политики с практикой предприятий, а также расширил возможности применения результатов в системах регулярного мониторинга и оценки.

Ключевые слова: механизм безопасности, конкурентоспособность, региональное развитие, риск-менеджмент, динамические способности, ресурсный подход, мониторинг, промышленная политика.

Abstract

This article examined the theoretical and methodological foundations of a security mechanism for strengthening enterprise competitiveness in regional development. The study comparatively analyzed location advantage theory, the resource-based view, dynamic capabilities, and risk management concepts. Based on their interrelationships, the principles of systemic integrity, preventive orientation, adaptability, and measurable performance were formulated. International standards, competitiveness indices, and official statistical data from Uzbekistan were used to substantiate the theoretical conclusions. The findings showed that structuring the mechanism through goals, elements, functions, and indicators supported business continuity, strengthened the resource base, and enhanced regional competitiveness. The proposed approach provided a scientific foundation for systematizing managerial decisions, improving monitoring, and aligning regional industrial policy with enterprise-level management practice.

Keywords: security mechanism, competitiveness, regional development, risk management, dynamic capabilities, resource-based view, monitoring, industrial policy.

KIRISH

Iqtisodiy nazariyada raqobatbardoshlik kategoriyasining talqini uzoq evolyutsiyani bosib o'tdi. Dastlabki qarashlarda u mahsulot narxi va sifatining nisbati orqali izohlangan bo'lsa, keyingi bosqichda firma darajasidagi ichki samaradorlik omillari birinchi o'ringa chiqdi. M. Porterning milliy ustunlik konsepsiyasi ushbu mantiqni tubdan kengaytirib, raqobat afzalligini omillar holati, ichki talab sifati, bog'liq va qo'llab-quvvatlovchi tarmoqlarning yetukligi hamda firma strategiyasi va raqobat tuzilmasi o'rtasidagi o'zaro ta'sirning hosilasi sifatida taqdim etdi [1]. Ushbu yondashuv korxona faoliyatini uni o'rab turgan hududiy muhitdan ajratib o'rganish imkoniyatini cheklab, hududni raqobatbardoshlikning ishlab chiqaruvchi resursi darajasiga ko'tardi.

Firma darajasidagi izohlar resurs yondashuvi doirasida chuqurlashtirildi. J. Barney qimmatli, kam uchraydigan, taqlid qilinishi qiyin va o'rnini bosuvchisi mavjud bo'lmagan resurslarni barqaror ustunlikning bevosita manbasi deb belgiladi [2]. Ushbu mantiq raqobat holatining ichki tabiatini ochib bergani bilan qimmatli, biroq resurs konfiguratsiyasi vaqt o'tishi bilan qanday yangilanishini tushuntirishda cheklangan qoladi. D. Tis va uning hammualliflari taklif etgan dinamik qobiliyatlar konsepsiyasi ana shu bo'shliqni to'ldirib, korxonaning ichki va tashqi kompetensiyalarini integratsiyalash, qurish hamda qayta konfiguratsiyalash qobiliyatini markaziy tushuncha darajasiga ko'tardi [3].

Xavfsizlik kategoriyasi raqobatbardoshlik nazariyasiga aynan mana shu nuqtada mantiqiy tarzda kirib keladi. Qobiliyatlarni yangilash jarayoni uzluksiz kechishi uchun korxona faoliyatining uzilishsizligi, resurs bazasining butunligi va boshqaruv qarorlarining oldindan bashorat qilinishi ta'minlanishi lozim. Xalqaro amaliyotda

ushbu talab risk-menejment standartlari orqali institutsionallashtirilgan bo'lib, ISO 31000 riskni maqsadlarga erishishga ta'sir ko'rsatuvchi noaniqlikning natijasi sifatida ta'riflaydi va riskni boshqarishni boshqaruv hamda strategiya jarayonlariga singdirilgan uzluksiz faoliyat deb belgilaydi [4]. Ushbu ta'rif xavfsizlikni himoya vositasidan qiymat yaratuvchi boshqaruv resursiga aylantiradi.

Milliy darajada hududiy rivojlanish va tadbirkorlik muhitini takomillashtirish siyosati izchil huquqiy asosga ega. Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni yangi bosqichga olib chiqish to'g'risidagi hujjat strategik maqsadlar samaradorligi ko'rsatkichlarini yangilash hamda ularning bajarilishi monitoringini raqamlashtirish vazifalarini belgiladi [5]. Bunday institutsional zamin xavfsizlik mexanizmining nazariy modelini hududiy rejalashtirish va nazorat konturiga bog'lash uchun qulay imkoniyat yaratadi.

Nazariy jihatdan xavfsizlik mexanizmi ushbu maqolada hududiy rivojlanish sharoitida korxona faoliyatining uzluksizligini, resurs bazasining barqarorligini va moslashuv qobiliyatini ta'minlovchi tashkiliy-iqtisodiy, huquqiy hamda axborot elementlarining o'zaro bog'langan tizimi sifatida talqin qilinadi. Maqolaning maqsadi ana shu mexanizmning nazariy asoslarini umumlashtirish, metodologik tamoyillar tizimini shakllantirish va ularni yaxlit model doirasida bog'lashdan iborat. Ushbu maqsad uchta vazifa orqali amalga oshiriladi: raqobatbardoshlik va xavfsizlik nazariyalarining kesishuv maydonini aniqlash, o'lchov metodologiyalarining nazariy hissasini baholash hamda tamoyillarni funksional mantiq asosida tartiblash.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzuga oid manbalarni umumlashtirish ularni uchta nisbatan mustaqil yo'nalishga ajratish imkonini beradi: xavfsizlik va risk boshqaruvining standartlashtirilgan modellari, raqobatbardoshlikni o'lchash metodologiyalari hamda hududiy iqtisodiy siyosatning huquqiy asoslari.

Birinchi yo'nalishda COSO tomonidan taklif etilgan integratsiyalashgan korporativ risk boshqaruvi modeli alohida o'rin tutadi. Model riskni boshqarishni strategiya belgilash va natijadorlikni ta'minlash jarayonlariga bevosita bog'laydi hamda boshqaruv va madaniyat, strategiya va maqsad qo'yish, natijadorlik, qayta ko'rib chiqish, axborot va kommunikatsiya bloklarini o'z ichiga oladi [6]. Standartlarni sanoat amaliyotiga tatbiq etish bo'yicha ISO va UNIDO hamkorligida tayyorlangan qo'llanma riskni boshqarish tamoyillarini korxona darajasida joriy qilishning bosqichma-bosqich mantig'ini bayon etadi [7]. Ushbu manbalar xavfsizlik mexanizmining ichki tuzilmasini loyihalashda metodologik tayanch vazifasini bajaradi.

Ikkinchi yo'nalish raqobatbardoshlikni turli darajalarda o'lchash tajribasini qamrab oladi. Yevropa Ittifoqining hududiy raqobatbardoshlik indeksi mintaqalarning korxonalar va aholi uchun jozibador muhit yaratish qobiliyatini o'lchaydi; uning yangilangan tahriri hududiy raqobatbardoshlikni biznes va aholi manfaatlarini birlashtiruvchi kategoriya sifatida ta'riflab, metodologiyani to'liq qayta ko'rib chiqdi [8]. Indeks hududlar bo'yicha o'zgarishlarni vaqt kesimida kuzatish imkonini beruvchi vosita sifatida taqdim etiladi [9]. Milliy darajada IMD jahon raqobatbardoshlik reytingi

iqtisodiyotlarni iqtisodiy natijadorlik, davlat boshqaruvi samaradorligi, biznes samaradorligi va infratuzilma ustunlari bo'yicha baholab, statistik ma'lumotlarni rahbarlar so'rovi natijalari bilan birlashtiradi [10]. Sanoat kesimida UNIDO tomonidan ishlab chiqilgan sanoat raqobatbardoshligi indeksi mamlakatning sanoat mahsulotini ishlab chiqarish va eksport qilish salohiyati, texnologik chuqurlashuv darajasi hamda jahon ishlab chiqarishi va savdosidagi ulushini birlashtiradi [11]. Ushbu indeksni takomillashtirish bo'yicha zamonaviy tadqiqotlarda ma'lumotlar o'rash tahlilining ko'paytiruvchi modeli asosida muqobil hisoblash sxemasi taklif etilib, mamlakatlar reytingining vaqt bo'yicha barqarorligi baholandi va O'zbekiston siyosat izchilligi bilan ajralib turuvchi guruhga kiritildi [12].

Tadbirkorlik muhitini baholash sohasida Jahon banki joriy etgan tizim tartibga solish bazasi, davlat xizmatlari va operatsion samaradorlik ustunlari bo'yicha mamlakatlarni qiyoslaydi hamda firma hayotiy siklining bosqichlariga mos o'nta mavzuni qamrab oladi [13]. Metodologiya qo'llanmasi de-jure va de-fakto ma'lumotlarni ekspert so'rovlari hamda korxona so'rovlari orqali birgalikda to'plash tamoyilini belgilaydi; ushbu yondashuv huquqiy normalar bilan ularning amaldagi ijrosi o'rtasidagi farqni o'lchash imkonini beradi [14].

Uchinchi yo'nalishda milliy strategik hujjatlar tizimi hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, sanoat salohiyatini oshirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash vazifalarini yaxlit dastur doirasida birlashtirdi [15]. Ushbu hujjatlar xavfsizlik mexanizmining tashqi konturini tartibga soluvchi huquqiy asos sifatida qaraladi.

Manbalar tahlili muhim nazariy bo'shliqni ko'rsatadi: raqobatbardoshlik nazariyalari va risk boshqaruvi modellari asosan mustaqil yo'nalishlar sifatida rivojlangan bo'lib, ularni yagona mexanizm doirasida birlashtiruvchi metodologik tamoyillar tizimi yetarli darajada rasmiylashtirilmagan. Ushbu bo'shliqni to'ldirish maqolaning ilmiy yangiligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot nazariy umumashtirish dizayni asosida qurildi. Asosiy usul sifatida qiyosiy konseptual tahlil qo'llanilib, raqobatbardoshlik, resurs yondashuvi va risk boshqaruvi konsepsiyalarining mazmuniy kesishuv nuqtalari ajratildi. Har bir yondashuv uch mezon bo'yicha baholandi: raqobat ustunligining manbasini izohlash qobiliyati, noaniqlik omilini hisobga olish darajasi va o'lchanadigan ko'rsatkichlarga aylantirilish imkoniyati.

Tushunchaviy aniqlikni ta'minlash uchun risk, riskni boshqarish va nazorat atamalarining rasmiy ta'riflari xalqaro standartning ochiq tahririga muvofiq qabul qilindi [16]. Tashqi muhitning o'zgaruvchanligini nazariy jihatdan hisobga olishda global risk manzarasiga oid nashrning so'nggi tahriri asos qilib olindi; unda ekspertlar so'rovi natijalari uch xil vaqt gorizontida umumashtirilib, geoiqtisodiy raqobatning kuchayishi yaqin istiqbolning yetakchi yo'nalishi sifatida qayd etildi [17]. Innovatsion salohiyatning nazariy o'rnini asoslashda iqtisodiyotlarni taxminan sakson ko'rsatkich bo'yicha kirish va chiqish kichik indekslariga ajratib tartiblovchi metodologiya hisobga olindi [18].

Tamoyillarni shakllantirish tartibi ikki bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda nazariy manbalardan mexanizmga xos bo'lgan takrorlanuvchi talablar ajratildi. Ikkinchi bosqichda ushbu talablar funksional mantiq asosida guruhlanib, bir-birini to'ldiruvchi tamoyillar tizimiga keltirildi. Tamoyillarning tartibi mexanizmning maqsad, element, funksiya va ko'rsatkich bosqichlariga mos ravishda belgilandi.

Empirik illyustratsiya uchun faqat rasmiy va ochiq manbalarda e'lon qilingan qiymatlar tanlandi. Nazariy xulosalarning amaliy asoslanganligini ko'rsatishda korxona darajasidagi so'rov natijalari hamda milliy statistika ma'lumotlaridan foydalanildi. Hisob-kitob natijalari taxminiy tarzda keltirilmadi; barcha raqamlar bevosita manba bilan bog'landi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy yondashuvlarni qiyosiy tartibga solish xavfsizlik mexanizmining metodologik yadrosini aniqlashga imkon berdi. 1-jadvalda har bir yondashuvning asosiy g'oyasi va mexanizm nazariyasiga qo'shgan hissasi umumlashtirilgan.

1-jadval

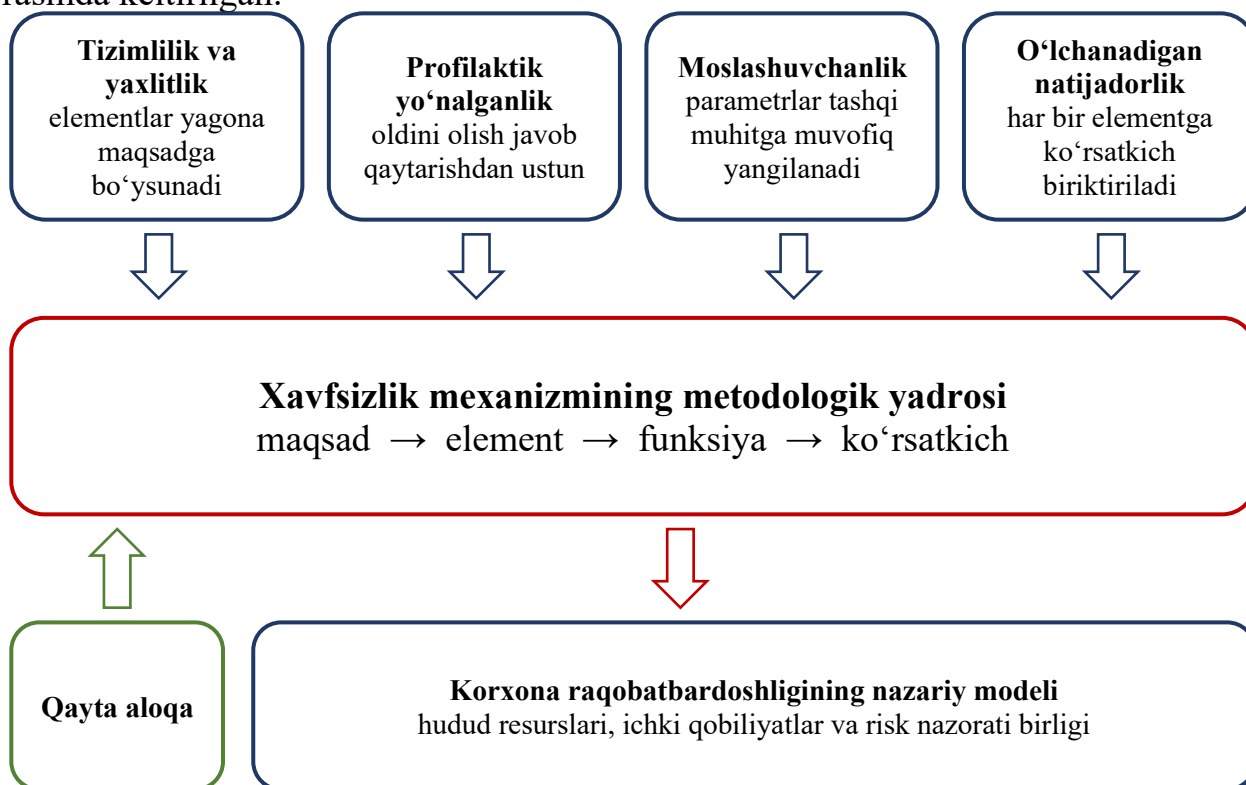
Xavfsizlik mexanizmining nazariy asoslarini tashkil etuvchi yondashuvlar qiyosi¹

Yondashuv	Asosiy nazariy g'oya	Xavfsizlik mexanizmiga qo'shgan hissasi	Manba
Milliy va hududiy ustunlik nazariyasi	Raqobat afzalligi joylashuv muhiti omillarining o'zaro ta'siridan hosil bo'ladi	Mexanizmning tashqi, hududiy konturini asoslaydi	[1]
Resurs yondashuvi	Barqaror ustunlik manbai - taqlid qilinishi qiyin ichki resurslar	Resurs bazasini asrash vazifasini mexanizm maqsadiga aylantiradi	[2]
Dinamik qobiliyatlar konsepsiyasi	Kompetensiyalarni qayta konfiguratsiyalash qobiliyati hal qiluvchi omil	Moslashuv blokining nazariy asosini beradi	[3]
Risk-menejment standarti	Risk - maqsadlarga ta'sir ko'rsatuvchi noaniqlik natijasi	Diagnostika va profilaktika muolajalarini tartiblaydi	[4]
Korporativ risk boshqaruvi modeli	Risk boshqaruvi strategiya va natijadorlik bilan yaxlit bog'lanadi	Boshqaruv va madaniyat blokini shakllantiradi	[6]
Hududiy raqobatbardoshlik indeksi	Hudud korxonalar va aholi uchun jozibador muhit yaratadi	Hududiy ko'rsatkichlar tanlash mantig'ini beradi	[8]
Milliy raqobatbardoshlik reytingi	Statistik ma'lumot va rahbarlar bahosi birgalikda qo'llanadi	Obyektiv va subyektiv o'lchovlarni birlashtirishni asoslaydi	[10]
Sanoat raqobatbardoshligi indeksi	Ishlab chiqarish, texnologik chuqurlashuv va jahon ulushi birlashtiriladi	Sanoat kesimidagi baholash mezonlarini belgilaydi	[11]
Tadbirkorlik muhitini baholash tizimi	Huquqiy norma va uning amaldagi ijrosi alohida o'lchanadi	Institutsional konturni o'lchash usulini beradi	[13]

¹ Manba: [1], [2], [3], [4], [6], [8], [10], [11] va [13] manbalari asosida muallif tomonidan tuzildi.

1-jadval ma'lumotlarining qiyosiy ko'rinishi bir muhim xulosani asoslaydi: nazariy yondashuvlar bir-birini istisno qilmaydi, balki mexanizmning turli bosqichlarini izohlaydi. Joylashuv nazariyasi mexanizmning tashqi shart-sharoitini, resurs yondashuvi uning himoya obyekti, dinamik qobiliyatlar konsepsiyasi moslashuv jarayonini, risk boshqaruvi modellari esa muolajaviy tartibni belgilaydi. O'lchov metodologiyalari mazkur nazariy bloklarni ko'rsatkichlar tiliga o'tkazish vositasi vazifasini bajaradi.

Ushbu qiyosiy natija asosida xavfsizlik mexanizmining to'rtta metodologik tamoyili shakllantirildi. Tizimlilik va yaxlitlik tamoyili mexanizm elementlarini alohida chora-tadbirlar to'plami emas, balki yagona maqsadga bo'ysunuvchi tizim sifatida loyihalashni talab qiladi. Profilaktik yo'nalganlik tamoyili e'tiborni yuzaga kelgan holatga javob qaytarishdan uning oldini olishga ko'chiradi. Moslashuvchanlik tamoyili mexanizm parametrlarining tashqi muhit o'zgarishlariga muvofiq yangilanishini kafolatlaydi. O'lchanadigan natijadorlik tamoyili esa har bir elementga aniq ko'rsatkich biriktirilishini va natijaning davriy baholanishini nazarda tutadi. Tamoyillarning o'zaro bog'lanishi va ularning metodologik yadro bilan aloqasi 1-rasmda keltirilgan.

1-rasm. Hududlar rivojlanishida korxonalar raqobatbardoshligini oshirish uchun xavfsizlik mexanizmining nazariy-metodologik tamoyillari tizimi¹

Metodologik yadro to'rt bosqichli mantiqiy zanjir ko'rinishida qurildi. Maqsad bosqichida korxona faoliyatining uzluksizligi va resurs bazasining butunligi belgilanadi. Element bosqichida ushbu maqsadga xizmat qiluvchi tashkiliy, iqtisodiy,

¹ Manba: [4], [6] va [8] manbalaridagi uslubiy qoidalar asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

huquqiy va axborot bloklari ajratiladi. Funksiya bosqichida har bir blokka diagnostika, profilaktika, moslashuv yoki tartibga solish vazifasi birlashtiriladi. Ko'rsatkich bosqichida esa vazifalarning bajarilishi o'lganadigan qiymatlar orqali kuzatiladi. Zanjirning yopiqqligi mexanizmning o'z-o'zini yangilash xususiyatini ta'minlaydi.

Nazariy modelning amaliy asoslanganligi rasmiy ma'lumotlar bilan tasdiqlanadi. Jahon banki korxonalar so'rovining O'zbekiston bo'yicha 2024-yilgi natijalariga ko'ra, rahbariyatning tartibga solish talablariga sarflagan vaqti ulushi 1,6 foizni tashkil etdi, faoliyat litsenziyasini olish muddati 6,5 kunni, eksportni bojxonada rasmiylashtirish esa 2,3 kunni tashkil qildi [19]. Ushbu qiymatlar institutsional konturning muvaffaqiyatli shakllanganini ko'rsatib, mexanizmning tashqi bosqichi nazariy modelda kutilgan tarzda ishlayotganini tasdiqlaydi.

Ishlab chiqarish salohiyatining kengayishi ham modelning hududiy blokini quvvatlaydi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil yanvar-oktabr oylarida respublika korxonalari tomonidan 865,8 trln so'mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilib, umumiy o'sish sur'ati 104,7 foizni, Jizzax viloyatida esa 112,1 foizni tashkil etdi [20]. Innovatsion salohiyat yo'nalishida O'zbekiston global innovatsiya indeksining 2025-yilgi nashrida 139 ta iqtisodiyot orasida 79-o'rinni egallab, daromadi o'rtachadan past mamlakatlar guruhida yettinchi o'ringa chiqdi [21]. Mazkur natijalar metodologik yadroning o'lganadigan natijadorlik tamoyili amaliy jihatdan ta'minlanishi mumkinligini ko'rsatadi.

Umumiy natija quyidagicha: xavfsizlik mexanizmining nazariy asosi bir nechta mustaqil maktabning qo'shilishidan emas, balki ularning funksional taqsimlanishidan hosil bo'ladi. Har bir nazariya mexanizmning ma'lum bosqichini izohlaydi, o'lgan metodologiyalari esa ushbu bosqichlarni kuzatiladigan ko'rsatkichlar tiliga o'tkazadi. To'rt tamoyilning birgalikdagi amal qilishi mexanizmni yaxlit va takrorlanuvchan boshqaruv vositasiga aylantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan nazariy tadqiqot hududlar rivojlanishida korxonalar raqobatbardoshligini oshirish uchun xavfsizlik mexanizmini yaxlit metodologik konstruktsiya sifatida asoslash imkonini berdi.

1. Xavfsizlik mexanizmining nazariy asosini joylashuv ustunligi nazariyasi, resurs yondashuvi va dinamik qobiliyatlar konsepsiyasi tashkil etadi; ushbu nazariyalar bir-birini istisno qilmasdan mexanizmning turli bosqichlarini izohlaydi va funksional taqsimlanish mantig'ida birlashtirilishi maqsadga muvofiq.

2. Risk-menejment standartlari mexanizmga muolajaviy aniqlik beradi. Riskning maqsadlarga ta'sir ko'rsatuvchi noaniqlik natijasi sifatidagi ta'rifi va korporativ risk boshqaruvining strategiya bilan bog'langan modeli mexanizmning ichki tartibini belgilovchi uslubiy manba sifatida qabul qilinishi tavsiya etiladi.

3. Mexanizmning metodologik yadrosi maqsad - element - funksiya - ko'rsatkich zanjiri ko'rinishida qurilishi lozim. Zanjirning yopiq tuzilishi mexanizmga o'z-o'zini yangilash xususiyatini beradi va uni bir martalik chora-tadbirlar majmuasidan ajratib turadi.

4. To'rtta metodologik tamoyil - tizimlilik va yaxlitlik, profilaktik yo'nalganlik, moslashuvchanlik hamda o'lchanadigan natijadorlik - mexanizmni loyihalashning majburiy talablari sifatida rasmiylashtirilishi taklif etiladi.

5. Ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishda hududiy raqobatbardoshlikni o'lchash tajribasi, obyektiv va subyektiv o'lchovlarni birlashtirish amaliyoti hamda sanoat kesimidagi baholash mezonlari uslubiy asos sifatida qo'llanishi mumkin.

6. Nazariy modelning amaliy asoslanganligi rasmiy ma'lumotlar bilan tasdiqlandi. Kelgusi tadqiqotlarda tamoyillar tizimini hududiy kesimdagi yig'ma indeks hisob-kitoblari bilan to'ldirish istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

Taklif etilgan metodologik konstruksiya hududiy sanoat siyosatini korxona darajasidagi boshqaruv amaliyoti bilan bog'laydigan nazariy vosita sifatida qo'llanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations // Harvard Business Review, 1990, March-April. URL: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>

2. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage // Journal of Management, 1991, Vol. 17, No. 1, pp. 99-120. URL: <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>

3. Teece D.J., Pisano G., Shuen A. Dynamic Capabilities and Strategic Management // Strategic Management Journal, 1997, Vol. 18, No. 7, pp. 509-533. URL: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199708\)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199708)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z)

4. ISO 31000:2018. Risk management - Guidelines. International Organization for Standardization, Geneva, 2018. URL: <https://www.iso.org/standard/65694.html>

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-8050769>

6. COSO's Enterprise Risk Management Framework - Integrating with Strategy and Performance. Enterprise Risk Management Initiative, NC State University. URL: <https://erm.ncsu.edu/resource-center/cosos-erm-framework/>

7. ISO, UNIDO. ISO 31000:2018 Risk management - A practical guide. Geneva, Vienna. URL: <https://www.iso.org/publication/PUB100464.html>

8. European Commission. EU Regional Competitiveness Index 2.0 - 2022 edition (Working Paper). Brussels, 2023. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/working-papers/2023/eu-regional-competitiveness-index-2-0-2022-edition_en

9. European Commission. EU Regional Competitiveness. Regional Policy - Inforegio. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/regional-competitiveness_en

10. IMD World Competitiveness Center. IMD World Competitiveness Booklet 2025. Lausanne, 2025. URL: <https://www.imd.org/wp-content/uploads/2025/06/Booklet-WCR-2025-v3.pdf>
11. UNIDO. Competitive Industrial Performance (CIP) Index. UNIDO Statistics Portal, Vienna. URL: <https://stat.unido.org/analytical-tools/cip>
12. Redefining competitive industrial performance indicator: a multiplicative data envelopment analysis approach // Journal of the Operational Research Society, 2025. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01605682.2025.2554746>
13. World Bank Group. Business Ready (B-READY) 2024. Washington, D.C., 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/businessready/publications-2024>
14. World Bank Group. Business Ready Methodology Handbook, First Edition. Washington, D.C., 2024. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/357a611e3406288528cb1e05b3c7dfda-0540012023/original/B-READY-Methodology-Handbook.pdf>
15. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son “O‘zbekiston - 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6600413>
16. ISO 31000:2018(en). Risk management - Guidelines. ISO Online Browsing Platform. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en>
17. World Economic Forum. The Global Risks Report 2026, 21st Edition. Geneva, 2026. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2026/>
18. WIPO. Global Innovation Index 2025 at a Glance. Geneva, 2025. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2025/en/gii-2025-at-a-glance.html>
19. World Bank. Enterprise Surveys: Uzbekistan 2024 Country Profile. Washington, D.C., 2025. URL: <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/country/Uzbekistan-2024.pdf>
20. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasida sanoat ishlab chiqarishi (matbuot relizi, 21.11.2025). URL: https://stat.uz/img/news/21112025/sanoat/press-reliz-sanoat-lotin_p95230.pdf
21. WIPO. Global Innovation Index 2025: Uzbekistan Ranking. Geneva, 2025. URL: <https://www.wipo.int/edocs/gii-ranking/2025/uz.pdf>

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:
Ingliz tili muharriri:
Rus tili muharriri:
Musahhih:
Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Karimova Shirin Zoxid qizi
Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-yil, iyun, 6-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610
Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi** rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 362/5 sonli qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**